

Fejzulah Hadžibajrić

O ARHIVU GAZI HUSREV-BEGOVE BIBLIOTEKE

U sastavu Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu ima i Arhiv, o kome se malo zna i piše, pa je svrha ovoga članka da o njemu pruži neka obavještenja.

Arhiv je francuska riječ, a u turskom prevodu to je „Mahzeni evrak“, što znači spremište dokumenata“. Vesika i vesaik su arapski nazivi za dokumente. „Turski arhiv“ je kod nas vrlo uobičajeni naziv za dokumente na turskom jeziku. Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke broji do danas 3909 dokumenata i većina ih je na turskom jeziku. Kodeksi su posebni fond i nisu ubrojani u ove dokumente. To su sidžili sarajevskog šeriatskog suda koji su sačuvani iz doba turske vladavine. U članku „Gazi Husrev-begova knjižnica“ od Fehim efendije Spahe (Spomenica Gazi Husrev-begove četiristo-godišnjice, Sarajevo, 1932. Sidžili su iskazani po godinama. Za požaliti je što još nemaju svojih predmetnih regista. Kratak pregled arhiva i sidžila dao je i Hazim Šabanović u svom članku „Turski diplomatski izvori za istoriju naših naroda“ (Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom - Orijentalni institut, Sarajevo, 1950.).

Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke ima dvije knjige inventara, koverte sa signaturom i kratkim opisom te dva kataloška listića za svaku svoju inventarsku jedinicu.

Iz ljubavi prema Gazi Husrev-begovoj biblioteci i velikoj gorljivosti za našu historiju, Hamdija Kreševljaković je svojevremeno organizovao razvrstavanje dokumenata i njihovo inventarisanje. Njegovo poznavanje turskog jezika, sa osnovama stečenim u ruždiji, bilo je dovoljno da utvrdi odrednicu i sazna na što se dokumenat odnosi, a dokumente je dešifrovao i čitao njegov školski drug hafiz Džemaluddin efendija Hadžijahić, nastavnik Gazi Husrev-begove medrese, iz pažnje i prijateljstva prema Hamdiji. Hamdija je onda diktirao inventarisanje. Ovako je završeno inventarisanje dokumenata od broja 1 do 1239.

Dalje inventarisanje dokumenata, tj. drugu inventarsku knjigu je nastavio bibliotekar prof. Muhamed efendija Pašić, marljiv radnik i dobar turkolog. On je inventarisao do broja 3831, a ostalih 78 dokumenata uveli su u inventar kasniji bibliotekari.

Ibrahim Kemura, bibliotekar, izradio je kataloške listiće dokumenata i razvrstao ih prema odrednicama. Tako je uspostavljen katalog dokumenata. U katalogu dokumenata listići su ovako poredani:

- A - apeli, arz, arzuhal,
- B - berati, bilteni, bilješke, bujruldije,
- Č - članci, čestitke,
- D - dekreti, depeše, dokumenti, dopisi, doznake, dozvole,
- F - fermani, fetve, formulari,
- G - godišnjaci, govori,
- H - hattı humajuni, hadisi, budžeti,
- I - ilam, ilmihaber, idžazetnama, isprave, iskazi, izjave, izvještaji,
- J - jafte (cedulje),
- K - kassami (ostavinski spisi), kaside,
- L - leci,
- M - murasele, molbe, memorandumi,
- N - nalozi, naredbe, nacrti, namire,
- O - obračuni, obavještenja, oglasi, odobrenja,
- P - pečati, pjesme, pisma, provjere, podnesci, pohvale, postavljenja, popisi, pozivi, požurnice, proglašeni, programi, proračuni, protesti, protokoli, pravila, predlozi, predstavke, prepiske, preporuke, potvrde, priznanice,
- R - raspisi, rješenja, rezolucije, razno,
- S - sak (uzorci raznih sastava), saučešća, satire, sidžili, spisi, sporovi, sporazumi, statuti, senedi,
- T - tapije, tarihi, taksiti, temessuk, tezkere, tefteri (defteri), troškovnik, tužbe,
- U - ugovori, uputstva, uredbe, ustavi, uvjerenja,
- Z - zaključci, zahvalnice, zapisnici, zakletve.

Na kraju kataloga dokumenata postoji još dva odvojena kataloga, Arhiv Abdurahmana - Mirze Malića i Arhiv Osman Asafa Sokolovića.

Rekli smo da su kataloški listići arhiva kucani u dva primjerka. Prvi listić za kartoteku biblioteke namijenjen je čitaocu, a drugi za arhivsku službu.

Gornja klasifikacija dokumenata je, kako se vidi, dosta precizna.

U arhivskom fondu Gazi Husrev-begove biblioteke zastupljeni su, možemo reći, gotovo svi dokumenti turske administracije. Najinteresantnije dokumente za našu istoriju iz turskog vremena predočio nam je Omer Nakićević u svom Članku „Nešto o rukopisima i dokumentima na orijentalnim jezicima” (Beograd, Arhivski pregled, 1969-70) ovako:

Fermeni. To su carske pismene naredbe pisane posebnim ukrasnim pismom sa „Tugrom” (umjetnički upisanim imenom sultana) iznad teksta. Tugru susrećemo i kod nekih drugih važnijih dokumenata kao kod „Berata”.

Berati. Carski dekreti, ukazi, prava i slično, kojima se dodjeljuju zvanja, odlikovanja, privilegije ili kakvo dobro. Nosilac takvog prava ili dobra zove se „beratlija”.

Budžeti. Sudske presude, pismene isprave koje imaju dokaznu moć.

Šehadetname. Svjedočanstva (šehade - svjedodžba, name - knjiga).

Fetve. Pravno rješenje ili uput, dato u obliku odgovora da se riješi izvjesno šerijatsko pravno pitanje. Autoritativne fetve izdaju šejhul-islami i muftije. Zbirke takvih fetvi zovu se također „Fetvama” npr. „Fetava-i-uskubi...”

Sened. Isprave, dokumenti, potvrde i slično. Obično su se upotrebljavali prilikom davanja ili uzimanja nečega na zjam.

Ard-arz ili arzuhal. Molba, predstavka, memorandum i slično.

Murasela. Poslanica, službeno pismo kadije upućeno kao pozivnica ili nalog.

Jafta. Cedulja, pismena isprava, tabla sa kakvim natpisom, a ponekad znači i grupu zaseoka jedne opštine.

Bujruldija. Naredba, zapovjedno pismo paše ili valije.

Tapija. Javna isprava o vlasničkom pravu na nekretnine.

Tezkera. Putna ili lična isprava.

Vakufname. Zadužbinska povelja, isprava o uvakufljenju (od riječi „vakuf“ islamska zadužbina, koja služi vjerskim kulturnim, prosvjetnim i humanim ciljevima, muslimansko vjersko zajedničko imanje.

Vasijetname. Oporučno pismo, testament.

Postoje još brojni dokumenti kao što su Hatt-y-Humayun, carsko pismo, razna uvjerenja, „ilmi haberi“, obavještenja i oglasi „ilani“, razni popisi stanovništva, ali su navedeni najznačajniji.”

U bivšem Ulema medžlisu u Sarajevu čuvane su ove knjige kao arhiv:

- zapisnici sjednica Ulema medžlisa,
- zapisnici sjednica Darul-muallimina,
- zapisnici vjersko-prosvjetnih anketa,
- protokoli i arhive bivših muftijstava,
- Džedveli medresa (protokoli i upisnice),
- defter kadijskih ispita,
- defter profesorskih ispita,
- zapisnici sjednica o prihvatanju udžbenika,
- zapisnici komisija o takvimu,
- povjerljivi spisi, i
- razne druge evidencije iz poslova Islamske zajednice.

Od osnivanja Ulema medžlisa (1883.) do 1925. god. zapisnici Ulema medžlisa vođeni su na turskom jeziku. Na tim sjednicama rješavani su i problemi iz života Muslimana, osim vjersko-prosvjetnih pitanja, iz austro-ugarske uprave.

Vakufska direkcija, Vakufsko-mearisko-povjerenstvo i Gazi Husrev-begov vakuf sačuvali su svoje arhive.

Arhivska građa bivšeg Ulema medžlisa data je na čuvanje bivšoj Vakufskoj direkciji i čuva se u Starješinstvu IZ za SRBiH, dok je arhiv Vakufskog povjerenstva prenesen u zgradu Hadži Sinanove tekije, a arhiv Gazi Husrev-begova vakufa predat je Gazi Husrev-begovoj biblioteci.

Najbolje rješenje je da se gore iskazani arhivi objedine kroz Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke kao posebni arhivski fondovi.

Glavni poslovi koji se obavljaju u arhivima su: sređivanje, inventarisanje, obrada i publikovanje.

Preko izrade indeksa predmeta, mjesta i lica dobiće se arhivska mreža koja će nam predočavati kretanja iz naše dalje i bliže prošlosti iz poslovanja Islamske zajednice.

Arhiv Više islamske šeriatsko-teološke škole u Sarajevu predat je, koliko znam, Vrhovnom islamskom starješinstvu SFRJ u Sarajevu.

Dokumenti iz Arhiva Gazi Husrev-begove biblioteke nisu objavljeni. U želji da se predoči Prva knjiga inventara arhiva, iz prvih 300 brojeva izabrano je 50 dokumenata, čiji sadržaj donosimo. Prvi dokumenat je i najstariji.

1. 988. poč. džum. I. (1580. polovinom lipnja)

Hudžet sarajevskog kadije koji se odnosi na prodaju zemlje, mlinova i bašče u Kovačićima i Hrasnu; prodavač je Mustafa, sin Timurov, a kupac hadži Alija sin Ferhatov. Prodaja je obavljena uz temesuk spahije kovačićkog Memije. Cijena 3500 akči.

3. 1004. kraj reb. I (1595.)

Temesuk kojim vlasnik zemlje dopušta da Mehmed, sin Husejnov, proda zemlju na Palama muderisu Fejzulah Čelebiji za 6500 akči.

15. 1034. ramazan 24. (1624.)

Hudžet kojim se konstatira, da je hadži Mehmed Čauš prodao robu h. Aliji uz uvjet, da mu plati u akčama i kad je bilo vrijeme plaćanju h. Alija je htio platiti u osmanlijskim hurdama, na što vlasnik robe nije htio pristati, iako su hurde prema fetvi iste vrijednosti kao i akče.

17. 1043. poč. safera (1633.)

Hudžet kladanjskog kadije Abdurrahmana izdan Aliji, jeničaru 12. odjela iz Sarajeva, kojim je ustanovljeno, da su ga neki pijani ljudi idući sa vašera u Olovu izmlatili i ranili.

20. 1056. safer 18, (1646.)

Hudžet visočkog kadije h. Mehmeda kojim se ustanovljuje virginitet Fatime, kćeri Husejnovne iz sela Poričana, za koju se govorilo, da je rodila i umorila čedo, pa je na zahtjev zastupnika visočkog vojvode Ejubage, subaše Smaila pozvana pred kadiju. Fatimu su, po kadijinu nalogu, pregledale dvije žene iz Visokog i izjavile da je djevojka, a to su posvjedočili i seljaci iz sela.

25. 1065. kraj muharema (1654.)

Temesuk subaše Derviša kojim dopušta da se proda zemlja Abdulah Čelebije i brata mu Mustafe u Koševi mudželitu Kalender Čelebiji radi duga za 25.000 akči.

28. 1071. redžeb 14. (1660.)

Hudžet sarajevskog kadije Mahmuda, sina h. Ibrahima kasamul-askera, a odnosi se na 10.000 akči, što ih je bila dala na idžaru Fatima, skrbnica svoje kćeri Safije, nekom Rizvanu iz Čekrekčine mahale, a on se obvezao plaćati 1000 akči idžare godišnje i dao u zalog 3 bojadžijska dućana i jednu pekaru u istoj mahali. Nakon Rizvanove smrti vraća njegova žena po svom opunomoćniku glavnicu i 500 akči idžare za 6 mjeseci Safiji, a ona se odriče prava na dućane.

31. 1083. reb. I. 27. (1672.)

Murasela zastupnika, naiba u Kreševu Šabana, kojom daje na znanje stanovnicima sela Bjelojević, Crkvenjak, Drinjak i Domarine, da daje ušur i ostale uobičajene daće šejhu Salih ef., sinu umrlog šejha Mehmed ef. prema carskom berat, jer su ovo pravo bili prisvojili neferi grada Ostrošca.

37. 1091. sred. reb. I. (1680.)

Nafakahudžet kostajničkog kadije Hasana, sina Omerova, nekakoj djeci umrlog Mehmed efendije iz Kajmak mahale u Novom. Odobrava se skrbniku da može dnevno trošiti po 24 akče na troje djece.

45. 1103. džum. I. 3. (1691.)

Hudžet o ukradenom satu Mehmed ef. sina šejh Salih ef., koji je Židov Josef dao na telala da se proda i tako uhvaćen.

47. 1120. muharema I. (1708.)

Obračun Gazi Husrev-begova vakufa za 1119. god. pod upravom mutevelije Osman-bega.

66. 1125. ševal, 17. (1713.)

Očitovanje esnafa pred kadijom Ahmedom u Šapcu, da im je vojska, časnici, prolazeći iz Bosne po carskom fermanu u Beograd, platila po tržišnoj cijeni sve što je od njih uzela. Naročito se spominju pekari i mesari.

80. 1127. safera I. (1715.)

Temesuk Osmanage, mutevelije Gazi Husrev-begova vakufa, kojim dopušta da Hasan-beg, kao tutor poludjelog kafedžije Logavića Mehmed Čelebije, proda kafanu u Sagrdžijama h. Mustafagi za 50.000 akči, uz uvjet da plaća vakufu 34 akče mukate mjesečno.

95. 1138. ševal, 18. (1725.)

Hudžet sarajevskog kadije Sejid Ahmeda o sporu radi zemlje u Biosku, između Havve, kćeri Mehmed-agine iz Jahja-pašine mahale u Sarajevu, i Sefer hodže iz Bioska. Među svjedocima potpisan i Abdulah ef. Kantamirija.

99. 1143. šaban, 8. (1730.)

Popis ostavine iza šejha Sulejman ef. sina Habib ef. iz Jahja-pašine mahale. Iza ovog šejha ostao je lijep broj knjiga procijenjenih na 12.425 akči. Popis obavio saraj, kadija Fevzi Mustafa.

106. 1148. zilkade 17. (1735.)

Hudžet sarajev. kadije Ibrahima o uvođenju česme u kući bivšeg bosanskog defterdara Sadik ef. Čurčića u Jahja-pašinoj mahali napisan nakon očevida. Sadik ef. je pojačao vodu vrela Sedrenika druga dva vrela, te pošto se neće smanjiti voda što je razvedena iz ovih vrela po gradu, to se dozvoljava.

120. 1151. šedval 20. (1738.)

Sarajevski kadija Mustafa traži od bosanskog vezira bujrukdiju da se može od sarajevskih stanovnika ubrati 522 1/2 groša kao ostatak razreza poreza i predati tu sumu nasljednicima Sadik Mehmed-age, bivšeg kajmekama u Sarajevu, koji je od svojih novaca izdao u razne svrhe (spominje se i popravak begluk saraja).

Vezir odobrava ovaj predlog 29. ševala 1151.

122. 1151. zulhidže 27. (1738.)

Podnesak sarajevskog kadije Ahmed Hasiba na bosanski divan, kojim se traži novac za popravak triju mostova (Latinska, Careva i Alipašina ćuprija), što ih je oštetila bujica, koja je nastala usljed nezapamćene kiše.

Divan odobrava 60 groša 9. muharema 1152.

153. 1177. zadnjeg džum. II. (1763.)

Troškovnik sastavljen od sarajevskog kadije Sejjid Mehmeda Musli-zade o troškovima za trodnevni boravak bosanskog vezira, koji putuje u Carigrad.

156. 1179. džuma II. 17. (1765.)

Hudžet kadije Ibrahima u Kostajnici u kome očituju radnici koji su popravljali tvrđavu u Novom, da su potpuno isplaćeni. Za popravak je izdano svega 559 groša.

160. 1181. šaban 11. (1767.)

Ilam sarajevskog kadije Abdul-Mumina o ubicama spahije Ahmeda, stanovnika Buzadži h. Hasan mahale. Ubio ga je neki odundžija Abdulah u dogovoru sa spahijinom ženom Ajišom, kćerkom Alemdara Mahmuta i majkom Safijom, kćerkom Šabanovom. Abdulah je pobjegao, a kadija predlaže za ženu i majku smrt ili progon na zahtjev građana.

Divan nalaže da se obje žene prognaju u Užice.

177. 1188. zulhidže 23. (1774.)

Murasela sarajevskog kadije Fejzulaha na Smail-bega Dženetića, da progna u Kladanj neku prostytutku Zejnebu, rodom iz Travnika, nastanjenu u Sarajevu.

Ovaj je nalog izvršen isti dan, a kadija iz Kladnja Ahmed javlja 26. istog mjeseca da je onamo stigla i da joj je na njenu molbu dozvolio da se nastani u Olovu, gdje joj žive rođaci.

184. 1192. sred. safera. (1778.)

Novi popis daća s potpisom Abdurrezak. Izvod iz Defteri Džedid Mufessala (Novog iscrpnog deftera).

194. 1196. reb. II (1781.)

Murasela saraj, kadije Numana na muselima, da se pred kadiju privedu seljaci iz Crotine, kako bi se mogao pronaći ubojica, koji je pred dva dana ubio nekog Stjepana.

197. 1196. džum. II. 28. (1781.)

Proračun za čišćenje korita rijeke Željeznice i vraćanje vode u korito. Potpis sarajevskog kadije Numana.

1196. ševal 5. (1782.)

Murasela sarajevskog kadije Numana mutesellimu Derviš-begu da zbavi domaćina kuće u Donjem Docu i ostale prisutne goste, koji su pijući vino zametli svađu i u tučnjavi ranili dvojicu ljudi.

202. 1196. ševal 22. (1782.)

Murasela kadije Numana muselimu da iz zatvora pusti Sirću Jeftana jer za nj jamči Ibrahim-aga serdengečtija.

210. 1194. džum. I. 6. (1780.)

Hudžet visočkog kadije Sidki Saliha, napisan nakon izvida na licu mjesta, Anđelija, kći Stjepanova, Kata, kći Marijanova i Stjepan, sin Midhatov, držali su pod tapijom spahije Omera luču Brajčin u Sutiski i kad je ovu luku nabujala voda oštetila, počeli su ih u posjedu smetati neki seljaci muslimani i katolici a oni se prituže kadiji, koji stvar izvidi na licu mjesta, povede istragu i presudi Anđeliji, Kati i Stjepanu, a protivnicima zabrani smetati ove u posjedu i obradi.

218. 1200. redžeb 16. (1785.)

Murasela sarajevskog kadije Bekira na naiba, serdara, emina i ostale u Fojnici da se brzo sakupi 325 groša, što na Fojnicu otpada za popravak topovskih kundaka i točkova, te krova dizdarova konaka u sarajevskoj tvrđavi. Divan odobrio 19. istog mjeseca.

224. 1194. 11 (mjesec nije označen) (1780).

Pismo Mehmed Mejlije Derviš-begu Dženetiću privatne sadržine. Mejlija pozdravlja brojne članove kuće Dženetića i mnoge prvake Sarajeva (Mejlija je poznati sarajevski pjesnik).

227. 1204. reb. I. (1789.)

Imenik novih jeničara koji se imaju uvrstiti u dva džemata i to 55 ljudi u 50-ti, a 27 u 17-džemat.

229. 1204. zilhidže 14. (1789.)

Iskaz o prehrani vojske kod Kladaše za vrijeme od 7 do 24 zilhidže 1204. Potpis Muhamed.

239. 1212. zilhidže 1. (1797.)

Hudžet sarajevskog kadije Mehmeda Sadullaha napisan nakon oćigleda na licu mjesta, a na tužbu Josifa Mezurovića, kako Risto Ćuk Gavrilov zida zid, koji zatvara prozore u tužiteljevoj kući u Ferhat-begovoj mahali u Sarajevu. Posredstvom muslimana izmirili su se i nagodili o visini zida.

242. 1214. reb. I. 5. (1799.)

Hudžet sarajevskog kadije Mehmeda, kojim se određuje nafaka malodobnom Salihu, sinu h. Saliha Jabučara, kao postumusu. Određuje se malodobnom 20, a sluškinji 10 akči dnevno.

245. 1214. zilhidže 6. (1799.)

Hudžet sarajevskog kadije Mehmeda Sadullaha o postavljenju Sulejman-age Ablagije za tutora djeci umrlog h. Mehmed Ablagije sina h. Ibrahimova iz Vlakovaca u Sarajevu. Sulejman-aga i h. Mehmed braća su po ocu.

247. 1215. safer 24. (1800.)

Hudžet sarajevskog kadije Mehmeda Sadullaha o povišici nafake djeci h. Mehmeda Ablagije sina H. Ibrahimova.

254. 1218. muharem 11. (1803.)

Arz sarajevskog kadije Halila na bosanski Divan, da se Ali-pašina ćuprija u blizini Sarajeva napravi od kamena. Kadiji je došlo više stanovnika Sarajeva iz raznih staleža i zatražilo da se od sulusa (trećine iz smrtne oporuke) h. Mehmeda Grbe (Grabovi) određeni dio za dobrotvorne svrhe, jedan dio potroši za gradnju Ali-pašine ćuprije tj. da se mjesto drvenće ćuprije sagrađi kamena. Drvena se ćuprija često kvari usljed poplava, a stanovništvo iz okoline mora onda popravljati. Okolni stanovnici će pomoći radnom snagom. Divan odobrio ovaj prijedlog 19. muharema.

265. 1266. muharem 3. (1811.)

Murasela sarajevskog kadije Abdurrahima kojom nalaže nekom Stjepanu u Varešu, da se iseli iz kuće neke Nefise, kćeri hafiz Mustafe efendije, u koju se uselio bez ovlašćenja.

266. 1226. safer 21. (1811.)

Pismo serdengćtije Mehmed Salimagića iz nekog sela kraj Nevesinja Mustafa-agi Moriću, u kome moli da se između njih ukloni Osman Ćupul kao opasan tip, jer vlast u Nevesinju podmićuje i ona mu neće ništa. U pismu se spominje alemdar iz Mostara Salih Mujezinović.

273. 1227. safer 23. (1812.)

Mehmed Sadik kolčehaja u Sarajevu postavlja serdengečtiju Salih-agu mustahfizom sarajevskog grada sa 46 akči dnevno plaće mjesto umrlog Mustafe iz 10. buljuka.

275. 1227. kraj redžebe (1812.)

Pismo Mehmed Džemala Sulejmenpašića Abdulah-agi Kaukčiji u kome moli da mu pošalje jednu ahmediju, čibuk od jasemina i tri oke duhana za ramazana.

278. 1227. džum. II. 1 (1812.)

Popis o doprinosima 1140 kuća u Kamengradskom kadiluku za vojsku koja s Ibrahim-pašom kreće na Srbiju, što ga je sastavio Derviš Hasan kadija u Kamengradu.

283. 1229. ševal 27. (1813.)

Vakfija Muhamed Bakije Džine iz Kebkebir mahale, kadije, kojom ostavlja u dobrotvorne svrhe nekretnine u Kebkebir mahali, 1000 groša gotovine i 150 raznih knjiga.

285. 1229. sredina ševala (1813.)

Cerlički kadija Ibrahim Hilmi bio je predložen da se briše između kadija i progna radi svojih hrđavih poslova, ali ta je kazna pometnjom, zadesila čestitog kadiju Ibrahim ef. Ljubimliju, pa ovo konstatira i sarajevski kadija h. Abdul-Fettah i moli divan da se ovo ispravi.

291. 1233. džum. I. 15. (1817.)

Kasam zvorničkog kadije Osmana Nurije o ostavini Sulejman-age, sina Mustafa-agina, dizdara donjeg grada, zvorničkog. Ostavio veliki dug, te mu je imetak na dražbi prodan.

296. 1236. sred. reb. ahira (1820.)

Arz banjalučkog kadije Mustafe Hulusije kojim predlaže Aliju, sina Jusufova, za vaiza u Sultan Fatihovoj džamiji u banjalučkoj tvrđavi mjesto umrlog H. Ibrahima, iza koga nije ostalo djece.

298. 1237. redžeb 21. (1821.)

Hudžet saraj, kadije Ahmed Šerifa o sporu radi alata u oborenoj kovačnici u Vijaki, kraj Vareša, između Sulejman Rušid ef. i Derviš Salih-bega, s jedne, te Pave, Joze i Mate, s druge strane. Parnicu su dobili kršćani.

300. 1238. safer 11. (1822.)

Haklašma, potvrda o podmirenju potraživanja Mustafe Bečara, opunomoćnika age i momčadi u tvrđavi Dubici, kojom prodaje njihove prinadležnosti za 1253./1819. i 1236./1820. god. (2883 groša i 9 para + 2883 gr i 9 p.) Salih-agi Kaukčiji.

Gore iskazani dokumenti su svi na turskom jeziku i u inventaru je kazan samo kratak sadržaj sa osnovnim podacima. Kroz obadvije inventarske knjige arhiva izvršio sam uvid po predmetima globalno i evidentirao 274 pojma - predmeta. Prema našoj abecedi slika je ovakva: A-4, B-9, C, Ć, Č-3, D-16, F-7, G-3, H-7, I-18, J-2, K-20, L-1, M-11, N-11, O-17, P-73, R-6, S-22, T-22, U-8, V-6 i Z, Ž-8.

I sa kraja inventara iskazaćemo desetak dokumenata. Oni su većinom na našem jeziku.

675. 22. januar 1906.

Apel reis-ul-uleme Mehmed Teufik efendije (Azapagića) agama i begovima u Jezeru, koji im je odnio član Ulema-medžlisa hadži hafiz Šakir efendija Pandža, da se izmire i

na miran način riješe spor oko postavljanja imama i mualima na upražnjeno mjesto u Jezeru (blizu Jajca).

3832. Novembar-decembar 1918.

Prepiska između reis-ul-uleme Čauševića i Vojvode Stepe Stepanovića vođena krajem 1918. godine poslije prvog svjetskog rata.

3833. 23. decembar 1934.

Odluka Šeriatskog sjuda u Sarajevu o izvršenju oporuke Ibrahim efendije Zafranije (v.d. direktora Šeriatske sudačke škole, umro 30. septembra 1934.) sa 4 priloga: 1. tekst oporuke pisan rukom, 2. očitovanje, 3. urudžbena isprava i 4. odluka o naplati nas. takse.

3870. (b. d.)

Prepis iz sarajevskog kadijskog sidžila 1041/1631. godine o redosljedu grupa esnafa kod dočeka novog valije. Došlo je do svađe i tuče, stoga hadži Safer i Bajezid traže od kadije zvanični redosljed iz organizacije „Futuvve”.

(Ovaj dokument je na turskom jeziku, a spominjemo ga stoga jer se poziva na organizaciju esnafa zvanu Futuvve.).

3871. 29.2.1332. i 28.12.1913. - Istanbul

Berat sultana Rešada muteveliji Gazi Isa-begova vakufa u Skoplju Husni-paši, u kome su iskazani i vakufi Gazi Isa-bega u Sarajevu, a mutevelija treba da bude pomenuti Husni-paša.

Posljednji carski berat vezan za Sarajevo).

3873. 20. aprila 1881. Sarajevo

Obavijest upravitelju Begove džamije da je Visoko zemaljsko finansijsko ravnateljstvo u Sarajevu otpisalo porez na zgradu muške i ženske vakufske bolnice u Kučuk Catib mahali, kućni broj 10, u iznosu od 8 forinti.

3891...19. ševal 1350. - 1.3.1932.

Prepis hilafetname (Diploma za iršad) koju je izdao na arapskom jeziku šejh, hafiz, hadži Hasan Fevzi, sin Mahmuda, Ago-paša, rođen u Podgorici, nastanjen u Skoplju, muderisu šejh Selim Sami efendiji iz Vučitrna.

(Rijetka su imena učenih ljudi iz Podgorice (Titograd). Profesor Hamid Hadžibegić kaže, da je pomenuti vrlo pobožni Hasan Fevzi bio podgorički beg iz porodice Agopašić. Na margini dokumenta ima bilješka i datum da je njemu izdao hilafetnamu Sejid šejh Muhamed Emin Sulejmanijjeli iz Tarsusa).

3895. 1. septembar 1914. - Cetinje

Kraljevina Crna Gora. Ministarstvo vojno. - Naimenovanje muftije Karađuzovića za komandanta Muhamedanskog bataljona. (Prepis).

3905. 17. jula 1907. Sarajevo

Proglasa Ekzekutivnog odbora Muslimanske narodne organizacije muslimanima da budu složni u pitanju procedure izbora reis-ul-uleme.

3907. 11. novembra 1909. Sarajevo

Pismo (upit) društva Gajret, na člana ulema-medžlisa Hadži Mehmed Džemaluddin efendiji Čauševiću, može li se zekat, po šeriatu, dati Gajretu. Koncept Čauševića na turskom jeziku, da može.